

URL: <https://versa.cardozo.yu.edu/topics/constitutional-amendment> (date of access: 5.03.2025).

4. Basic-Law: The Judiciary. (Originally adopted in 5748 – 1984). *National Legislation Database*. URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawTheJudiciary.pdf> (date of access: 12.03.2025).

5. Для участі у доборі на 1 800 посад суддів місцевих судів подали документи 8 549 кандидатів – як проходили добори попередніх років. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/327133-dlya-uchastiya-v-otbore-na-1-800-dolzhnostey-sudey-mestnykh-sudov-podali-dokumenty-8-549-kandidatov-kak-prokhozili-otbory-predyduschiikh-let> (дата звернення: 09.04.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-48>

## **СУД ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН. СКЛАД СУДУ. ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДВОДУ СУДДІВ, ЯКІ ДОДАЮТЬСЯ ДО ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ**

**Кулікова Анастасія Миколаївна**

*студентка*

*Навчально-науковий інститут права,*

*Науковий керівник: **Чайка Вікторія Вікторівна***

*доктор юридичних наук, доцент,*

*професор кафедри фінансового та податкового права,*

*Державний податковий університет*

*м. Ірпінь, Україна*

Господарські правовідносини є наріжним каменем економічного розвитку, адже вони регулюють взаємовідносини суб'єктів господарювання, забезпечують виконання договірних зобов'язань та сприяють стабільності ринкової економіки. Судовий розгляд господарських спорів виступає ефективним механізмом захисту прав і законних інтересів бізнесу, тому питання формування складу суду та підстав для відводу суддів набувають особливої актуальності. До цього аспекту додається й думка науковців, які акцентують увагу на необхідності вдосконалення судової практики з метою підвищення довіри учасників господарських відносин до правосуддя.

Суд як арбітр господарських правовідносин виконує такі ключові функції:

- захист прав суб'єктів господарювання: Розгляд спорів, пов'язаних із договірними зобов'язаннями, корпоративними конфліктами, спорами щодо інтерпретації умов контрактів.

- нормотворча функція: Судові рішення сприяють формуванню правових прецедентів, що впливають на подальшу еволюцію законодавства.

- встановлення справедливості та стабільності: Забезпечення неупередженого розгляду господарських спорів дозволяє уникнути зловживань та створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу [1; 2].

Науковці наголошують, що ефективність судового захисту господарських прав безпосередньо залежить від спеціалізації суддів та організації судового процесу. Так, створення спеціалізованих господарських судів дозволяє знизити кількість помилок у судових рішеннях та сприяє більш точному застосуванню норм господарського права. Крім того, дослідники відзначають, що колегіальність розгляду справ забезпечує більш збалансований підхід до вирішення складних економічних спорів [3, с. 90].

Інші науковці підкреслюють, що проблема відводу суддів є важливою складовою забезпечення неупередженості судового процесу. За їхнім досвідом, чітке визначення підстав для відводу сприяє зменшенню ризику виникнення конфлікту інтересів та підвищує довіру учасників господарських відносин до судової системи [4]. Вони наголошують на тому, що для забезпечення прозорості та об'єктивності розгляду справ необхідно впроваджувати додаткові механізми контролю та підвищувати кваліфікацію суддів у сфері господарського права.

Формування складу суду при розгляді господарських справ ґрунтується на наступних принципах:

- колегіальність: Розгляд справ колегією суддів дозволяє врахувати різні правові та фактичні аспекти, що сприяє більш збалансованому прийняттю рішень.

- спеціалізація: В окремих юрисдикціях створено спеціалізовані господарські суди, де судді мають відповідну кваліфікацію та досвід у сфері господарського права. Це позитивно впливає на якість прийнятих рішень і скорочує строк розгляду справ.

Практичний досвід судової системи України свідчить, що застосування колегіального підходу сприяє підвищенню об'єктивності процесу. Дослідники відзначають, що залучення експертів у сфері господарського права дозволяє суддям отримати більш точну оцінку матеріалів справи, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. Це відповідає сучасним тенденціям у судовій практиці, які передбачають інтеграцію наукових досягнень у практичну діяльність суддів [2].

Механізм відводу суддів спрямований на забезпечення неупередженості та об'єктивності судового процесу. Відведення суддів

є засобом виключення потенційного конфлікту інтересів, що може негативно вплинути на прийняття справедливого рішення.

До основних підстав для відводу суддів відносять:

- Особиста зацікавленість: Випадки, коли суддя або його близькі родичі мають фінансові чи ділові зв'язки із сторонами справи, що може створити упередженість.

- Наявність попередніх ділових або сімейних зв'язків: Якщо суддя раніше мав контакт із сторонами спору, що може вплинути на його нейтральність.

- Висловлення попередніх судових позицій або публічних висловлювань: Суддя, який у попередніх рішеннях або публічних заявах демонстрував певну позицію, може бути визнаний упередженим.

- Інші підстави, передбачені законодавством: Законодавство передбачає й додаткові випадки для відводу, зокрема, коли існують інші обставини, що можуть поставити під сумнів неупередженість судді.

Науковці наголошують, що чітке регламентування підстав для відводу є ключовим для підтримання довіри до судової системи. Вони вказують, що прозорість та передбачуваність судових процедур сприяють зниженню кількості скарг щодо упередженості суддів, а також покращують ефективність судочинства [5, с. 63-65].

Сучасна судова система України постійно вдосконалюється, і саме господарські справи отримують особливу увагу. Аналіз судової практики показує, що:

- колегіальний розгляд справ дозволяє зменшити ризик помилок, оскільки рішення приймаються спільно кількома суддями з різним досвідом.

- залучення експертів дозволяє більш детально аналізувати спеціалізовані господарські питання, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень.

Ці підходи підтверджуються офіційними роз'ясненнями Верховного Суду України, що регламентують порядок розгляду господарських справ [6].

Науковці підкреслюють, що систематизація процесу відводу суддів є важливою умовою для підвищення ефективності судового захисту господарських прав. Дослідження показують, що:

- спеціалізація суддів у господарських справах дозволяє знизити кількість процедурних помилок і сприяє більш оперативному розгляду справ.

- чітке регламентування підстав для відводу суддів створює додатковий гарантійний механізм для забезпечення неупередженості судового процесу, що позитивно впливає на правовий клімат у господарській сфері.

За словами науковців, ефективність судового захисту господарських прав безпосередньо залежить від якості підготовки суддів та застосування принципів прозорості і колегіальності [7 с. 163]. Також, інші дослідження свідчать про позитивний вплив чітких процедур відводу на зниження кількості скарг та підвищення довіри до судової системи [3, с. 90).

Отже, суд у господарських правовідносинах є ключовим елементом забезпечення стабільності та законності економічних відносин. Формування колегіального складу суду із залученням спеціалістів у господарському праві сприяє прийняттю об'єктивних рішень. Механізм відводу суддів, як відзначають науковці, є надзвичайно важливим для підтримання неупередженості судового процесу та забезпечення довіри суб'єктів господарювання до правосуддя.

Думки дослідників вказують на необхідність подальшого вдосконалення судової практики через посилення спеціалізації суддів, підвищення їх кваліфікації та впровадження додаткових гарантій щодо уникнення конфліктів інтересів. Це сприятиме не лише підвищенню якості прийнятих судових рішень, а й стабілізації правового клімату в господарській сфері.

### Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Господарський процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Довга М.О., Дяченко С.В. Особливості юрисдикції господарських судів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 87–93.
4. Стеценко Ю. Відвід судді як складова судового процесу // Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidvid-suddi-yak-skladova-sudovogoprocessu.html>
5. Бутирська І. Відвід (самовідвід) судді у господарському судочинстві. *Право України*. 2018. № 7. С. 58–70.
6. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: <https://vsr.gov.ua>
7. Мелех Л. В. Господарський процес України : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 316 с.